

a na splnenie ktorej čakajú pracovníci iných oblastí a zahraniční historici filozofie. O náčrt dejín českej a slovenskej filozofie prejavili záujem aj sovietski filozofi. Rovnako zanedbávaným úsekom v dejinách filozofie bola doteraz kritika buržoáznej ideológie. Býva veľmi povrchná, vulgarizujúca a tým neúčinná a vyvoláva skôr opačný dojem, ako by mala. Kritika sa nemôže obmedziť iba na spoločenské dôsledky jednotlivých učení, ale musí sledovať problematiku samu a na nej ukázať nesprávnosť riešenia. Tu však zápasia naši pracovníci ešte aj s nedostatkom súčasnej zahraničnej literatúry. Naše vrcholné vedecké orgány, ČSAV a SAV, musia odstrániť i túto prekážku.

Také sú v krátkosti úlohy, ktoré treba zvládnuť. To, že až dnes stojíme pred základnými problémami, neznamená, že doteraz nebolo urobené nič: odpoveď na prvé, podstatné, najdôležitejšie problémy býva posledná. Teraz ide len o to, aby sme neostali pri otázkach.

Ján Šebestík

I. VEDECKÁ KONFERENCIA UNIVERZITY KOMENSKÉHO

Desiate výročie oslobodenia Československa stalo sa významnou príležitosťou, aby náš ľud zhodnotil výsledky svojej húževnatej práce na všetkých úsekoch výroby, vedy i kultúry za posledné obdobie.

Vedeckí a kultúrni pracovníci sa v tomto jubilejnom roku rozmanitým spôsobom a z najrozmanitejších stránok zamýšľali nad výsledkami doterajšej práce. Analyzovali situáciu, vážili klady i zápory, robili rozbor chýb, aby bolo čím jasnejšie ako ešte pevnejšie než doteraz, smelšie i rozhodnejšie vykročiť do ďalšieho boja v budovaní socializmu, do boja za konečný cieľ.

Z tejto príčiny uskutočnila sa v dňoch 13. a 14. mája 1955 aj I. vedecká konferencia Univerzity Komenského v Bratislave. Na tejto celkove dobre organizovanej a na mnohých úsekoch práce i dlho a svedomite pripravovanej konferencii, ktorá mala dve hlavné časti, odznelo mnoho významných, zásadných referátov, koreferátov, diskusných príspevkov a podnetov na riešenie problémov v duchu socialistickej ideológie. Univerzita Komenského mala v našom národe v priebehu uplynulých rokov a má i dnes kľúčové postavenie pri výchove novej inteligencie. Okrem toho bola najmä pred vybudovaním jednotlivých ústavov SAV, ale i dnes jedným z najdôležitejších ohniskiev vedeckej práce. Má preto rozbor jej práce veľký význam.

Prvá časť konferencie bola spoločná pre všetky fakulty a pracoviská univerzity a odznel v nej hlavný referát konferencie, ktorý predniesol člen korešpondent SAV, rektor Univerzity Komenského prof. Andrej Sirácky na tému *Desať rokov rozvoja našej vedy a kultúry*. Prof. Sirácky v tomto referáte ukázal, ako sa odrážal veľmi zložitý a tuhý zápas nášho pracujúceho ľudu proti reakcii v priebehu prerastania národnodemokratickej revolúcie v revolúciu socialistickej vo vývoji univerzity. Bol to boj novej nastupujúcej vedy proti idealistickým a všetkým nevedeckým a spoločensky reakčným teóriám a názorom. Od jej založenia roku 1919 až do roku 1945 kraľovala na univerzite bezvýhradne oficiálna „veda“ vládnúcich vykorisťovateľských tried, založená na idealistickom svetonázore a presiaknutá skrz nasrku buržoáznou ideológiou. Triedne zloženie učiteľov i poslucháčov bolo vo svojej väčšine úplne nepriaznivé robotníckej triede i pracujúcim roľníkom. Oslobodením našej vlasti Sovietskou armádou roku 1945 bola univerzita do značnej miery očistená od najhorších ľudáckych fašistických živlov, ale boj o novú vedu sa tým neskončil, ba v skutočnosti sa len začal. Triedne zloženie poslucháčov sa zlepšilo, avšak boli im i naďalej servirované idealistické, často subjektivistické názory preniknuté buržoáznou ideológiou, najmä nacionalizmom. Tento stav sa obzvlášť vypuklým spôsobom prejavoval na úseku všetkých spoločenských vied, z nich snáď najviac vo filozofii a v histórii. V tomto čase bolo na univerzite len niekoľko málo so starou idealistickou vedou sa rozchádzajúcich a k marxizmu-leninizmu pevne smerujúcich učiteľov. Rozhodný, kvalitatívny obrat v pedagogickej i vedeckej práci skutočne nastal až po februári 1948 v dôsledku zavŕšeného víťazstva robotníckej triedy a celého pracujúceho ľudu nad reakciou. Od tejto doby čoraz pevnejšie a rozhodnejšie zakotvuje na univerzite nová, svojmu ľudu bezvýhradne slúžiaca, na materialistickej teórii založená

veda, ktorá si dôsledne osvojuje vedeckú metódu svojej práce. Ťažkostí, prekážok a nedostatkov bolo však i naďalej veľa. Vyplývali z búrlivého rastu, z nedostatku najmä profesorských, ale i vôbec učiteľských kvalifikovaných a socializmu plne oddaných kádrov, i z iných príčin. Na mnohých úsekoch bolo treba nové učiteľské kádre od začiatku vychovať. Mnohé katedry bolo treba od základu zriadiť a vybudovať, staré prebudovať. Teraz pri 10. výročí oslobodenia možno povedať, že tento základný predpoklad ďalšej práce na nových cestách našej vedy bol splnený. Katedry sú v základe vybudované a obsadené popri starších, skúsených pracovníkoch novými, pre vedecké poznávanie zapálenými a ľudu oddanými pracovníkmi. Ďalší boj, ako to hlavný referát i celá konferencia významne zdôraznila, musí sa viesť v znamení neustáleho tvorivého ideového *prehlbovania* vedeckej i pedagogickej práce, v znamení neustáleho zvyšovania *kvality* práce a všestranného osvojovania si veľkej sumy vedomostí z výdobytkov našej, sovietskej i ostatnej svetovej pokrokovej vedy a kultúry v nezmieriteľnom boji proti všetkému nevedeckému a reakčnému.

Ďalšou úlohou, ktorá stojí pred pracovníkmi univerzity a ktorú prof. Sirácky zdôraznil, je neustále pomáhať praxi, budovaniu socializmu novými vedeckými objavmi, výchovou novej vysokokvalifikovanej inteligencie a významným podielom sa zúčastňovať na prevýchove celého nášho ľudu v duchu komunistickej morálky.

Po odznení hlavného referátu skončila sa prvá, spoločná časť konferencie. V druhej časti sa konferencia rozdelila a pokračovala vedeckými konferenciami jednotlivých fakúlt, v rámci ktorých analyzovali a hodnotili svoju prácu jednotlivé vedné disciplíny. Týmto spôsobom hodnotili svoju prácu na zvláštnom spoločnom zasadnutí aj katedry marxizmu-leninizmu pri rektoráte Univerzity Komenského. Na týchto špecializovaných vedeckých konferenciách odznelo množstvo ďalších referátov a diskusných príspevkov. V tomto článku môžeme podať v ďalšom len stručnú zprávu o konferencii na filozofickej fakulte, aj to predovšetkým len o filozofických disciplínach.¹

Vedecká konferencia na filozofickej fakulte bola ešte ďalej rozdelená. Mala zvlášťne zasadnutia odborov filozoficko-historických vied a odborov filologických vied.

Zasadnutie odborov filozoficko-historických vied viedol dekan fakulty doc. Ján Dekan. Prvý deň bol venovaný rozboru filozofických disciplín. Na tomto zasadnutí okrem pracovníkov fakulty zúčastnili sa aj pracovníci z iných vysokých škôl, z univerzitnej knižnice, Ministerstva školstva a zúčastnil sa ho aj predseda SAV akademik Ondrej Pavlík. Odznali tu najprv kratšie referáty a po nich nasledovala diskusia. Prvý referát, *Problematika najnovšieho vývinu našej filozofie* predniesol akademik I. Hrušovský. Zaoberal sa v ňom okrem historického pohľadu na našu filozofickú tvorbu za uplynulých desať rokov i niektorými základnými a dôležitými teoretickými otázkami *prístupu* k dejinám filozofie, najmä slovenskej filozofie za posledné dve desaťročia. Zaoberal sa najmä otázkou, ako treba po nástupe fašizmu hodnotiť činnosť a tvorbu našich starších protifašisticky zmýšľajúcich filozofov, ktorí síce nestáli na pôde vedeckého marxistického svetonázoru, ale po nástupe a v období vlády fašizmu nesúhlasili s oficiálnou klerikálnou filozofiou a po oslobodení roku 1945 a najmä po februári 1948 sa prepracovali k marxizmu.

Otázka kritérií pokrokovosti v dejinách slovenskej filozofie bola v posledných mesiacoch na našich filozofických pracoviskách predmetom mnohých búrlivých diskusií. V týchto diskusiách mnohé veci sa postupne ujasňovali, ale na dôležité otázky jestvuje doposiaľ nejednotnosť názorov, ktorá bude i v budúcnosti iste ešte predmetom ďalších diskusií a výmeny názorov. Úvodná časť referátu akademika Hrušovského bola príspevkom k riešeniu týchto otázok, ktoré sa koniec-koncov netýkajú len najnovších dejín slovenskej filozofie, ale aj starších období. V ďalšej časti svojho referátu ukázal akademik Hrušovský, ako sa na univerzite a vo vedeckých kruhoch na Slovensku vôbec v priebehu prerastania revolúcie veľmi ťažko rodila marxistická filozofia i u ľudí smerujúcich k marxizmu, a to i napriek tomu, že tu boli nielen významné prejavy a práce vedúcich osobností nášho politického života, najmä Klementa Gottwalda a Viliama Širokého, ktoré určovali jasnú líniu i pre filozofickú prácu, ale strana i ináč — prostredníctvom tlače, svojich propagandistov a funkcionárov vnášala marxizmus-leninizmus medzi masy. Na univerzite a vo vedeckých

¹ Univerzitná rada plánuje o celej konferencii vydať zvláštny zborník.

kruhoch bol tento nepriaznivý stav zapríčinený predovšetkým tým, že tu filozofickí i k marxizmu smerujúci pracovníci poväčšine riešili filozofické otázky odtrhnuté od búrlivého procesu a potrieb ľudovodemokratickej revolúcie, objektivistickým a individualisticko-akademickým spôsobom. Z takéhoto stavu vyplývalo potom aj to, že našimi filozofickými pracovníkmi nebola *sústavne* odhaľovaná ani najreakčnejšia klérofašistická novoľudácka ideológia, ktorá sa najmä po voľbách roku 1946 s mimoriadne bezočivým spôsobom začala objavovať dokonca i na stranách matičného Filozofického zborníka, ale najmä časopisu *Verbum* a iných časopisov. Veľkým medzníkom vo vývine i našej filozofie bol až rok 1948—49. Od Februárového víťazstva vyrástli za pomoci strany a starších pracovníkov mladé marxistické kádre, ktoré i keď ešte prekonávajú mnohé počiatočné ťažkosti, sú a očakáva sa, že budú najmä v budúcnosti posilou našej filozofie a vedy. Rozrástli sa pracoviská, rozhodnejšie sa začalo bojovať proti všetkým nevedeckým názorom minulosti i súčasnosti. V závere svojho referátu poukázal akademik Hrušovský ešte na mnohé nedostatky a ťažkosti, ktoré nás zdržujú na rozhodnejšej ceste vpred a potom stručne rozobral, ktoré naliehavé úlohy v súvislosti s celým procesom výstavby socializmu stoja pred nami a akým spôsobom ich treba riešiť.

Druhý referát zasadnutia filozofických odborov predniesol prof. A. Jurovský na tému *Vývin psychológie od oslobodenia a jej súčasný stav* a ďalší referát prof. J. Čečetka na tému *Vývin pedagogiky od oslobodenia dodnes*. Oba referenti podrobnejšie rozviedli situáciu vo svojich disciplinách nielen za uplynulé roky, ale i v súčasnej dobe. Prof. Jurovský podrobne poukázal na to, ako široko sa na univerzite rozrástla psychológia v porovnaní s rokom 1945, kedy bol tu len jediný interný pracovník. Prof. Čečetka zaoberal sa najmä potrebou prepracovávanía teoretických otázok našej pedagogiky a v súvislosti s tým aj s kádrovým vybudovaním tejto disciplíny.

Posledný referát *Vývinové problémy estetiky v rokoch 1945—1955* predniesol prof. M. Bakoš. Úvodom poukázal na to, že v slovenskej vede a filozofii nemala estetika ako samostatná disciplína pred oslobodením súvislejšiu tradíciu. Na Univerzite Komenského sa síce estetika zásluhou českých profesorov prednášala od roku 1929, ale po odchode prof. Mukařovského roku 1937 a Mirka Nováka roku 1939 nastala v rokoch tzv. slovenského štátu úplná stagnácia. Po oslobodení začala sa estetika znova prednášať, no do roku 1948 nepodarilo sa ešte prekonať vplyvy a zotrvačnosť predchádzajúceho vývinu. Po roku 1945 mnohých poctivých pracovníkov, ktorým nebola jasná perspektíva prerastania národnodemokratickej revolúcie v revolúciu socialistickú, zlákala predstava, že je možné, ba potrebné spájať posledné výsledky buržoázneho myslenia — konkrétne štrukturalizmu — s marxizmom a touto syntézou dospieť ku „skutočnej“ umenovede. Prof. Bakoš zdôraznil, že len odhalenie a pochopenie falšnosti týchto názorov a štrukturalistického princípu estetikej funkcie vôbec otvorilo niektorým pracovníkom po Februári cestu k marxistickej estetike a pochopeniu realizmu v umení. V ďalšej časti svojho referátu prof. Bakoš rozobral obdobie našej estetiky na univerzite po prechode na pozície marxizmu-leninizmu. Poukázal, na čo treba nadväzovať, aké úlohy a ako v najbližšom období riešiť. Okrem iného zdôraznil, že jednu zo svojich dôležitých úloh estetika na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského vidí v tom, aby popri tvorivom rozvíjaní a prehlbovaní všeobecných teoretických problémov marxisticko-leninskej estetiky vypracovala systematickým spôsobom estetickú teóriu *jednotlivých* umeleckých odvetví. Tým poslúži osvetleniu problémov praxe na poli umeleckej tvorby.

V pomerne plodnej a podnetnej diskusii vystúpilo so svojimi príspevkami najmä niekoľko mladších pracovníkov s cennými myšlienkami, pripomienkami i návrhmi riešenia problémov.

Ján Kocka hovoril o práci filozofických katedier. Teodor Ollik hovoril na základe vlastných poznatkov o niektorých pracovných metódach filozofických katedier v SSSR, ktoré treba u nás uplatňovať. Vzťahom našej filozofie k jednotlivým konkrétnym, najmä spoločenským vedám v riešení niektorých ich filozofických a ideologických otázok zaoberal sa v diskusnom príspevku Ján Uher. František Rudaš diskutoval o niektorých úlohách psychológie. Poukazoval najmä na nutnosť zamerania sa pracovníkov tejto disciplíny na problémy obrovskej premeny vo vedomí ľudí, ktorá sa deje v našej spoločnosti, predovšetkým na

dedine. O význame plného odkrytia objektívnych zákonov umenia a ich vedeckého systematizovania prehovoril v pečlivo vypracovanom príspevku Tomáš Strauss. Zdôraznil, že ide o dlhodobú pracovnú úlohu, týkajúcu sa nielen pracovníkov v odbore vlastnej estetiky, ale i filozofie a teórie poznania zvlášť, psychológie, dejín umenia a ostatných príbuzných odborov. Spolupráca týchto odborov by mala byť zameraná najmä na spoločné plánovanie vedeckovýskumných úloh a ich koordináciu. Nedostatočná je v tomto ohľade koordináčna činnosť SAV a ČSAV, ako i spolupráca medzi pracoviskami jednotlivých ľudových demokracií a Sovietskeho sväzu.

V poslednom diskusnom príspevku prehovoril ešte k mnohým nadhodeným dôležitým otázkam v obsažnejšom príspevku prof. Čečetka. Zaoberal sa v ňom najmä otázkou spolupráce katedrií fakulty i iných inštitúcií mimo fakulty.

Diskusiu i celé zasadnutie filozofických odborov konferencie zakončil predsedajúci doc. Ján Dekan obsažným záverom. Zameril sa v ňom najmä na ideologické problémy a otázku heuristiky v jednotlivých filozofických odboroch.

Na druhý deň pokračovalo zasadnutie filozoficko-historických vied Filozofickej fakulty Univerzity Komenského rozborom práce historických odborov. Boli tu prednesené referáty doc. J. Dubnického o historiografii, prof. Húščavu o pomocných vedách historických, M. Güntherovej o otázkach teórie a dejín umenia, doc. J. Kresánka o hudobnej vede a A. Melicherčíka o vývoji folkloristiky v rokoch 1945—1955.

Z tejto časti konferencie je pre nás obzvlášť dôležitá ostrá polemika, ktorá sa rozvinula po diskusnom príspevku prof. D. Rapanta a charaktere práce našej novej historiografie. Proti názorom, ktoré predniesol v diskusnom príspevku prof. Rapant, vystúpili rozhodným spôsobom najmä V. Matula a doc. Dubnický. Do tejto diskusie zasiahol i prof. Gosiorovský i niektorí ďalší súdruhovia. Otázky, o ktorých sa v tejto polemike diskutovalo, majú nielen v našej histórii, ale v spoločenských vedách vôbec zásadný a kľúčový ideologický význam. Bude im preto treba ešte viac ako doposiaľ venovať pozornosť najmä na stranách našich časopisov na základe podrobnej znalosti faktického materiálu. Je to predovšetkým úlohou historického časopisu (prípadne monografických prác), ale ani filozofi nemôžu od týchto otázok odťahovať ruky, ak chcú vážne riešiť dôležité a pálčivé otázky našej národnej minulosti.

I keď sme v tomto článku nemohli podať prehľad o ostatných fakultách a pracoviskách, domnievame sa, že záverom i tak možno povedať, že I. vedecká konferencia v mnohých smeroch splnila úlohy, ktoré sa od nej očakávali, i keď v niektorých otázkach pre obmedzenosť času i z iných dôvodov zostalo sa len na povrchu. Doriešiť tieto úlohy bude vecou katedrií.

Ján Uher